

Zoosarkeolojik Araştırmaları Etkileyen Faktörler

Zoosarkeolojik araştırmalarda kullanılan yöntemlere değinmeden önce, araştırmacıların karşısına çıkacak olan sorunlar ve araştırmaları etkileyebilecek faktörlere değinmek gerekmektedir.

Fosil bir fauna araştırmacının eline geçene kadar birçok aşamadan geçer. Bu topluluğun geçirdiği aşamaları inceleyen bilim dalı “tafonomi” olarak isimlendirilir. Tafonomi, Yunanca “taphnos: gömölme ve nomos: yasa” kelimelerinden oluşur. Bu bilim dalı bir organizmanın ölümünden fosilleşme aşamasına kadar işleyen organik olaylar dizisini tanımlar. Kısaca, hayvan kalıntılarının biyosferden litosfere geçişi ile ilgili aşamaları araştırır. Başka bir deyişle, geçmişte yaşamış topluluklar ve kazılardan elde edilen kalıntılar arasındaki geçiş aşamalarının araştırılmasıdır.

Fosil bir faunanın araştırılması aşamasında, araştırma ve analizlere etki edebilecek faktörleri iki grupta toplamak mümkündür: Bunlar, zoosarkeolog tarafından kontrol edilebilen ve edilemeyen faktörlerdir.

1. Zoosarkeologun kontrolünde olmayan faktörler

Bunlar genellikle depolanma sonrası işleyişlerin oluşturduğu ve herhangi bir araştırmacı tarafından değiştirilmesi, kontrol edilmesi ya da düzeltilmesi mümkün olmayan faktörlerdir ve şöyle özetlenebilir:

- 1. İnsan davranışları:** Avlanma alanının seçilmesi; avlanma teknikleri ve avın seçimi; kasaplık teknikleri ve avın taşınması; avın pişirilmesi işlemleri; artık ganimetin saklanması gibi depolama ya da yedekleme işlemleri; kemik alet yapımı; kemiklerin yakacak olarak kullanılması; kemik iliklerinin yiyecek besin ya da yakacak olarak

kullanılması gibi davranışlar şeklinde özetlenebilir. İnsan davranışlarına, yerleşim içindeki mekan üzerinde birtakım düzenlemeler eklenebilir. Örneğin; oturma tabanı üzerindeki tüm malzemenin mekan içinde bir başka alana doğru küçülmesi gibi.

- 2. Doğal işleyişler:** Yağmur, rüzgar, don gibi doğal koşullar tarafından meydana gelen aşınmaların yol açtığı kayıplar; sırtlan ve köpek gibi etçil hayvanlara bağlı olarak oluşan kayıplar.
- 3. Tafonomik işleyiş:** Yerleşim yerinde yaşamış olan hayvanların aktivitelerinden dolayı ortaya çıkan izler ve bu hayvanların doğrudan kendi kalıntıları ile birlikte, avlayarak yerleşime taşıdıkları hayvanların kalıntıları ve dışkı gibi artıklar.
- 4. Jeolojik İşleyişler:** Deprem, heyelan ve benzeri nedenlerle dolgularda meydana gelen kayıp ve erimeler; köstebek, fare, tavşan gibi kazıcı hayvanların yuva yapmak için kazdıkları alanlar ve açtıkları deliklerin oluşturduğu kayıplar.

2. Zooarkeologun kontrolünde olan faktörler

Üzerinde araştırmalar yapılacak olan ve kazı sırasında ele geçirilen korunmuş kemiklerden oluşan örnek topluluğun yapısı, yerleşimin ne kadarının ve hangi alanlarının kazıldığı, kemiklerin dolgu içerisinde hangi teknik ve yöntemlerle elde edildiğine bağlı olarak değişebilmektedir.

Bir yerleşim çevresinde yaşamış olan tüm hayvanların saptanması ya da insanlar tarafından avlanıp yerleşime taşınmış türlerin tümünün ortaya çıkarılması çok önemli bir konudur ve çoğu durumda kontrol edilemeyen faktörler olarak biraz önce bahsedilen depolanma sonrası işleyişin etkisinden ötürü olanaksızdır. Ancak, zooarkeolog ve arkeolog tarafından belirlenecek kazı tekniği ve alanda uygulanacak yöntemler, en azından hata payını azaltacak ve daha güvenilir sonuçlar ortaya çıkarılabilecektir. Kazı alanının seçilmesi, sulu ve

kuru elek ya da yüzdürme gibi yöntemler, mikro ve makro faunanın elde edilebilirlik oranını artıran kazı yöntem ve teknikleridir. Kazılan bir alanda temsil edilen türlerin tamamının saptanabilmesi için, farklı boyutlardan oluşan kuru ya da sulu elek sistemlerinin kurulması gereklidir. Aksi takdirde, belki de tek bir örnekle temsil edilme olasılığı bulunan türlerin ele geçirilmesi olanaksızlaşır. Ayrıca, uygulanacak çözümsel ve analitik işleyişler ve yayınlarla ilgili kararlar da zooarkeologun kontrolünde olan kararlardır.

Kullanılan Kaynak: A. L. Atıcı- (1998) "Zooarkeoloji: Amacı, Yöntemleri ve Arkeoloji'deki nemi" *DTCFD*, Vol.38-1, 2, Ankara.